

УДК 339.7

Баула О.В., к.е.н. доцент

Кравчук О.Я., к.е.н. доцент

Шафета Д.О.

Луцький національний технічний університет

ВПЛИВ ОФШОРНИХ ЗОН НА УЧАСТЬ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ РУСІ КАПІТАЛУ

В статті досліджено динаміку прямих іноземних інвестицій у вітчизняній економіці, вплив офшорних зон на участь України у міжнародному русі капіталу. На основі проведеного аналізу обґрунтовано позитивний вплив функціонування офшорних зон на мікро (для окремих суб'єктів господарювання) та мегарівнях (загалом для світової економіки), а також зазначено негативні сторони присутності офшорів в глобальній економіці.

Ключові слова: офшорні зони, прямі іноземні інвестиції, інвестори, інвестиційний клімат, податковий тягар.

Baula O., Shafeta D., O. Kravchuk

THE OFFSHORE AREAS INFLUENCE ON UKRAINE IN THE INTERNATIONAL MOVEMENT OF CAPITAL

It was revealed that the real situation and the state of attraction of direct foreign investments in Ukraine considerably complicate investment activity. The available investment does not provide for a reflection of the existential outlook and even a realistic restoration of their available state. The investment attractiveness is significantly influenced not only by the general state of the country's economy, but also by its ability to conduct business, in particular the degree of state intervention and the level of corruption. Over the past 5 years, investments from the EU countries have increased significantly, as in the CIS countries; there is a significant increase in the volume of direct foreign investment. At the same time, the perspectives of foreign investment activity in Ukraine are largely determined by the scope and structure already captured in the country of foreign capital.

It was stated that the globalization of financial markets has transformed financial relations into an independent factor in the development of the world economy, where offshore capital can be considered as a special form of financial capital movement. The internationalization of global finance, in turn, has been the cause of the emergence of offshore financial centers: the national capital that has gone beyond the bounds and wanted to «go away» from strict national regulation and create favorable conditions for development.

It is substantiated that the main indicator of determining the effectiveness of operations with offshore, in the domestic economy, is the volume of direct foreign investment.

It is revealed that the activity of offshore zones can not be assessed unambiguously, as well as any economic phenomenon, they carry both positive and negative influence. The positive impact of offshore activities should be considered separately on micro (for individual business entities) and mega-levels (in general, for the world economy). Among the positive found: promoting the activation of various transborder flows and accelerating the turnover on an international scale; creation of conditions for diversification of investments, expansion of access to loans and better location of capital; an incentive to reduce the overall tax burden in the world and thus stimulate economic activity in the global economy; reducing the risk of expropriation for investors and the better provision of property rights, which in turn can generate higher economic growth, especially in offshore donors, and so on. Among the negative ones are: unfair tax competition that absorbs the incomes of certain countries, directing them to offshore; creation of an element of instability in the world economy and finances in connection with the possibility of accumulation of large volumes of capital in the offshore areas, especially speculative ones; promotion of capital outflow; support for the shadow economy, etc.

It is proved that in spite of some negative influence of offshore zones on the economic system of the country at the end of the twentieth century. The beginning of the twenty-first century. Is defined by the growing interest of the states in their activities. Now, they are quite attractive for domestic business. This fact is primarily due to the volatility of the financial institutions of Ukraine, a high degree of riskiness of business in the domestic market. Instead, offshore areas are more secure, operate with foreign currency and operate on a stable financial footing, which protects their interests as investors. This factor determines their continuous development and modification. Some of the offshore zones are already ready to cooperate with the states for their legalization in the world, but there are also those that allow unfair taxpayers to «launder» significant sums of money on a legal basis, while not interested in their origin.

Key words: offshore zones, direct foreign investments, investors, investment climate, tax burden.

Е.В. Баула, Шафета Д.А., Кравчук О.

ВЛИЯНИЕ ОФШОРНЫХ ЗОН НА УЧАСТИЕ УКРАИНЫ В МЕЖДУНАРОДНОМ ДВИЖЕНИИ КАПИТАЛА

В статье исследовано динамику прямых иностранных инвестиций в отечественной экономике, влияние офшорных зон на участие Украины в международном движении капитала. На основе проведенного анализа обосновано положительное влияние функционирования офшорных зон на микро (для отдельных субъектов хозяйствования) и мега уровнях (для мировой экономики), а также указано отрицательные стороны присутствия офшоров в глобальной экономике.

Ключевые слова: офшорные зоны, прямые иностранные инвестиции, инвесторы, инвестиционный климат, налоговое бремя.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. В умовах поглиблення глобалізації фінансових процесів важливе значення в перерозподілі капіталу між країнами має офшорний бізнес, роль якого немає однозначної оцінки як серед господарських суб'єктів міжнародних економічних відносин, так і серед міжнародних організацій.

Офшорні зони та компанії, що функціонують в них, здійснюють перерозподіл фінансових ресурсів, який пов'язаний з припливом або відпливом капіталу, що надає можливість опосередковано впливати на економіку окремих країн і на світову економіку в цілому.

Аналіз останніх досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження сутності та значення офшорних зон здійснюють: Герзанич В., Смирнова Т., Мельник В., Бозуленко О., Манзюк О., Харчук О., Локатарева Є. та інші науковці, проте дана проблема потребує постійної уваги через якісні зміни у структурі та діяльності офшорних територій.

Цілі статті. Метою статті є дослідження динаміки прямих іноземних інвестицій у вітчизняній економіці та оцінка впливу офшорних зон на участь України у міжнародному русі капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасних трансформаційно-кризових умовах розвитку економіки України інвестиції виступають одним з найважливіших засобів забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних змін в народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях. Досвід багатьох країн світу доводить доцільність залучення іноземних інвестицій для ефективної реалізації трансформаційних планів розвитку економіки країни і забезпечення сталого її зростання. Але для зростання ефективності залучених іноземних капіталовкладень держава повинно зробити інвесторам також крок на зустріч – забезпечити сприятливий інвестиційний клімат. Сучасні економічні реалії свідчать про те, що українська економіка щонайменше на 50% характеризується як

«тіньова». Причина полягає в слабкості державних інститутів та законодавчої системи. Очевидно, що в таких умовах існує ризик репатріації «брудного» капіталу.

Складний інвестиційний клімат в Україні включає в себе адміністративні перешкоди, складну систему ліцензування, високий рівень оподаткування і реструктурні функції податкової адміністрації. З огляду на це у світі є більш привабливі для інвесторів країни, ніж Україна.

Реальна економічна ситуація та стан залучення прямих іноземних інвестицій в Україні значно ускладнюють інвестиційну діяльність. Наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість значно впливає не лише загальний стан економіки країни, а й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції. За останні 5 років обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД - спостерігається значне скорочення обсягу прямих іноземних інвестицій. При цьому перспективи іноземної інвестиційної діяльності в Україні здебільшого визначаються обсягами та структурою вже накопиченого в країні іноземного капіталу [2]. Зміну інвестиційного клімату найбільш наочно демонструє динаміка інвестицій, особливо прямих, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна. Підтвердженням цього є динаміка прямих іноземних інвестицій за період 2013-2017 рр. (табл. 1).

За досліджуваний період найбільше надходжень прямих інвестицій в Україну спостерігається у 2014 році (53704 млн. дол. США), а найменше у 2016 році (36154,5 млн. дол. США). Аналогічна тенденція спостерігається і відносно прямих інвестицій з України. Глобалізація фінансових ринків перетворила фінансові відносини в самостійний фактор розвитку світової економіки, де офшорний капітал можна розглядати як особливу форму руху фінансового капіталу.

Таблиця 1

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) залучені у вітчизняну економіку та спрямовані за кордон у 2013-2017 рр.

Роки	Прямі інвестиції в Україну, млн. дол. США	Абсолютне відхилення, млн. дол. США	Відносне відхилення, %	Прямі інвестиції з України, млн. дол. США	Абсолютне відхилення, млн. дол. США	Відносне відхилення, %
2013	51705,3	-	-	6568,1	-	-
2014	53704,0	1998,7	3,87	6702,9	134,8	2,05
2015	40725,4	-12978,6	-24,17	6456,2	-246,7	-3,68
2016	36154,5	-4570,9	-11,22	6315,2	-141,0	-2,18
2017	37513,6	1359,1	3,76	6346,3	31,1	0,49

Джерело: складено автором за [5].

Інтернаціоналізація світових фінансів, у свою чергу, сама послужила причиною виникнення офшорних фінансових центрів: національний капітал, що вийшов за межі і бажав «піти» від жорсткого національного регулювання та створити для себе сприятливі умови розвитку.

В умовах глобалізації фінансові потоки стають самостійною силою, що сильно впливає на розвиток продуктивних сил і міжнародні економічні відносини: вони стимулюють виробництво, експорт та імпорту товарів і послуг, розвиток міжнародних комунікацій та обмін інформацією. У міжнародному обміні зростає частка фінансових послуг. Все це веде до ускладнення зв'язків між окремими державами, посилюється вплив фінансів на процес відтворення [6].

Операції з офшорами посідають значне місце серед зовнішньоекономічних операцій України. Законодавство нашої країни не забороняє створювати компанії в офшорних зонах. Обсяги таких операцій збільшуються щороку. Основною причиною цього є складна система оподаткування в Україні.

Основним показником, на нашу думку, визначення ефективності операцій з офшорами, у вітчизняній економіці, є обсяги прямих іноземних інвестицій (табл. 2).

Дані таблиці 2 свідчать про те, що сукупні інвестиції до України за результатами 2017 року відносно 2013 року скоротились на 27%, однак частка інвестицій з офшорів за досліджуваний період практично залишається без зміни і коливається в межах 40—44%. Серед найбільших інвесторів України прослідковується три офшорних зони: Кіпр, Віргінські острови та Швейцарія.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в українську економіку за країною інвестором, млн. дол. США

Країна - інвестор	2013	2014	2015	2016	2017
Багамські острови	85,9	128,7	70,8	48,5	28,0
Беліз	809,2	1 026,6	652,5	535,1	604,2
Віргінські острови (брит.)	1 888,2	2 275,9	1 988,3	1 715,0	1 683,1
Кіпр	15 907,7	17 725,6	12 769,4	10 239,5	9 690,1
Люксембург	559,5	555,8	398,8	363,9	964,2
Маршаллові острови	23,6	30,2	21,6	22,9	40,6
Панама	383,7	610,5	394,8	316,9	291,7
Сейшельські острови	107,3	318,5	201,8	129,6	140,5
Сінгапур	82,4	83,3	83,2	131,3	258,4
Швейцарія	1 097,6	1 351,0	1 391,5	1 390,8	1 451,9
Разом з офшорів	20 945,1 40,5%	24 106,1 44,9%	17 972,7 44,1%	14 893,5 41,2%	15 152,7 40,4%
Усього в Україну	51 705,3	53 704,0	40 725,4	36 154,5	37 513,6

Джерело: складено автором за [5].

Для більш ґрунтового та повного аналізу також слід дослідити напрямки відтоку українського капіталу в офшорні зони (табл. 3).

Таблиця 3

Прямі інвестиції з України в офшори, млн.дол. США

Країна	2013	2014	2015	2016	2017
Кіпр	5 917,6	5 925,1	5 926,1	5 923,7	5 930,5
Віргінські острови (брит.)	25,8	25,8	25,8	51,3	57,6
Разом до офшорів	5 943,4 90,5%	5 950,9 88,8%	5 951,9 92,2%	5 975,0 94,6%	5 988,1 94,4%
Усього з України	6 568,1	6 702,9	6 456,2	6 315,2	6 346,3

Джерело: складено автором за [5].

З даних таблиці 3 спостерігаємо, що майже 95% прямих інвестицій з України в економіку країн світу надходять саме до офшорних зон. Основною країною — офшорною зоною до якої прибувають прямі інвестиції з України є Кіпр.

Стосовно операцій між Україною та Кіпром, то тут можна стверджувати, що значний відсоток капіталу, що вкладається в Україну це реінвестований український капітал, про який можна стверджувати, що він потрапив туди через тіньовий сектор.

Діяльність офшорних зон не можливо оцінити однозначно, як і будь-яке економічне явище, вони несуть у собі як позитивний так і негативний вплив. Позитивний вплив діяльності офшорних зон варто розглядати окремо на мікро- (для окремих суб'єктів господарювання) і мега рівнях (загалом для світової економіки) (рис. 1).

Серед негативних сторін присутності офшорів в глобальній економіці зазвичай називаються:

- недобросовісна податкова конкуренція, що забирає доходи певних країн, спрямовуючи їх до офшорів;
- створення елемента нестабільності у світовій економіці та фінансах у зв'язку з можливістю накопичення в офшорних зонах великих обсягів капіталів, перш за все спекулятивних;
- сприяння відтоку капіталу;
- підтримка тіньової економіки;

- скорочення зайнятості в країнах-донорах;
- отримання невинуватених переваг окремими компаніями, що використовують офшори, перед іншими економічними гравцями, які не застосовують подібні стратегії;
- вплив на соціальну ситуацію в країнах-донорах, пов'язаний з негативною оцінкою громадської думки стосовно відходу від податків за допомогою офшорів [3; 7, с. 158—159].

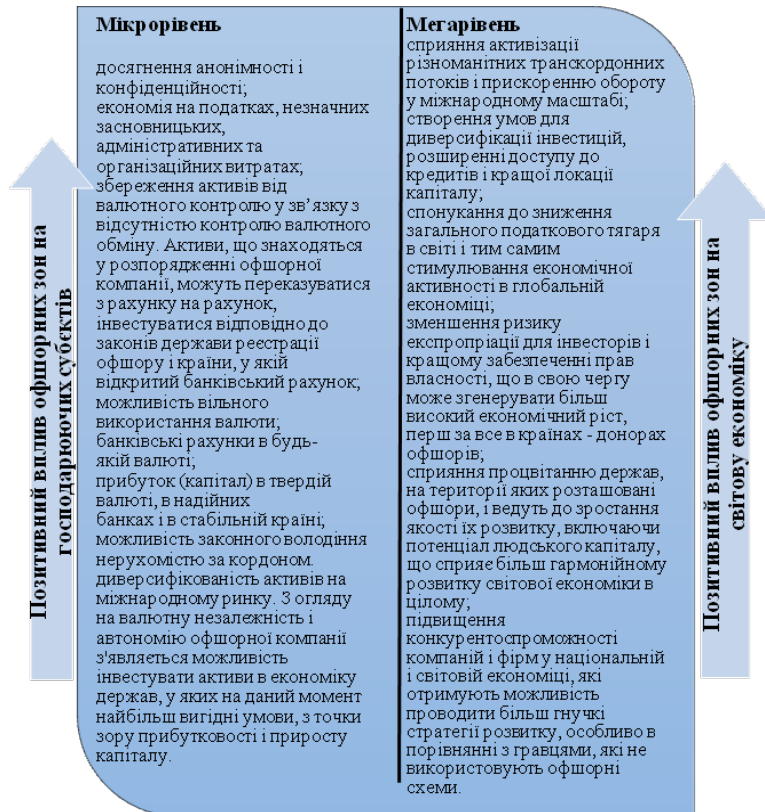

Рис. 1. Позитивний вплив офшорних зон на функціонування господарюючих суб'єктів (мікрорівень) та світової економіки загалом (мегарівень)

Джерело: складено автором за [1, с. 52-53; 4, с. 480-482; 6].

Незважаючи на деякий негативний вплив офшорних зон на економічну систему країни кінець XX ст. - початок XXI ст. окреслюється зростанням інтересу держав до їх діяльності. На даний час вони є досить привабливими для вітчизняного бізнесу. Даний факт зумовлений насамперед нестабільністю фінансових інститутів України, високим ступенем ризикованості бізнесу на вітчизняному ринку. Натомість, офшорні території є більш захищеними, працюють зі сталою валютою і діють у стабільному фінансовому полі, що робить їх гарантами захисту інтересів інвесторів.

Саме цей чинник зумовлює невідпинний їх розвиток та видозмінення. Деякі з офшорних зон уже готові співпрацювати з державами для їх легалізації у світі, проте залишаються й такі, які дають можливість недобросовісним платникам податків «відмивати» значні суми грошових засобів на законній основі, при цьому не цікавлячись їхнім походженням.

Висновки. Якими будуть офшорні зони в майбутньому передбачити важко, проте можна припустити, що діяльність офшорів буде легалізовуватись і на зміну «чорним» офшорам прийдуть серйозні та цивілізовані зони, які ставитимуть за ціль діяльність в межах закону, а не кримінал. Проте, на нашу думку, радикальні міри боротьби з «чорними» офшорами, на кшталт їх закриття, не принесе очікуваного успіху, оскільки на даному етапі розвитку, держави володіють достатньою інформацією про такі зони і при бажанні можуть здійснювати обмежений контроль за їх діяльністю, а у випадку закриття, світова економіка піде ще більше в тінь, виникнуть нові маловідомі, неконтрольовані території.

Україна входить до рейтингу тридцяти країн з найбільш сприятливим для офшорів кліматом. Найбільш активно відбувається взаємодія з такими офшорними зонами як Кіпр, Віргінські острови та Швейцарія. Велика частка інвестицій, що надходить до України становить реінвестований український капітал. Задля посилення контролю за операціями з офшорами КМУ було складено перелік діючих офшорів, операції з якими будуть відстежуватись і оподатковуватись.

1. Бозуленко О. К. Роль офшорної фінансової діяльності у світовій фінансовій системі / О. К. Бозуленко // Економіст. — 2010. — № 1. — С. 51–53.
2. Герзанич В. М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні [Електронний ресурс] / В. М. Герзанич // Ефективна економіка: електр. наук. фах. вид. — 2014. — № 4. — Режим доступу:
3. Локатарева Є.В. Міжнародне оподаткування та офшорні центри. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// www.twirpx.com/](http://www.twirpx.com/).
4. Манзюк О. Роль офшорних зон у соціально-економічному розвитку країни / О. Манзюк // Ефективність державного управління. — 2014. — Вип. 38. — С. 478 — 483.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Смирнова Т. А. Основні аспекти офшорного бізнесу / Т.А. Смирнова, В.Ю.Мельник. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/1_smirnova.htm.
7. Харчук О.О. Негативні наслідки діяльності офшорних зон та шляхи їх подолання в Україні / О.О.Харчук, С.А. Коритнік // Международный научный журнал // № 6. — т. 3. — 2016. — С. 157–160.

УДК 330.341.1

Баула О.В., к.е.н. доцент

Зомбик С.Т.

Аханова К.С.

Луцький національний технічний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто проблематику інноваційного партнерства країн в межах ЄС, визначено проблеми у розвитку інноваційно-інвестиційної моделі України та окреслено пропозиції можливих шляхів та методів її вдосконалення.

Ключові слова: інноваційні програми, інвестиційний клімат, інновації, інвестиції, економічні реформи.

Baula O., Zombyk S., Ahanova K.

STRATEGIC DIRECTIONS OF INNOVATION OF THE ECONOMY OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF EURO INTEGRATION

It was revealed that in the conditions of globalization of world economic relations, international partnership, attracting foreign investors to the development of the domestic innovation sphere and the use of opportunities for international cooperation, including in the scientific sphere, are of great importance for positioning the country on the world market of high-tech goods and services.